

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Podsumowanie wyników postępu prac.

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Przesłanki

Celem IO1 jest profilowanie różnych aspektów charakteryzujących podróże rodzin z dziećmi z zaburzeniami behawioralnymi / zaburzeniami zachowania.

Zaburzenie / zaburzenie emocjonalne i behawioralne jest to niepełnosprawność emocjonalna charakteryzująca się niezdolnością do budowania lub utrzymywania zadowalających relacji interpersonalnych z innymi ludźmi.

Głównym rezultatem tego IO jest wdrożenie opisowego Wzorca Godnego Podróżowanie, który przedstawia główne aspekty podróży rodzin z dziećmi z zaburzeniami behawioralnymi/ zaburzeniami zachowania, ich typowe zachowania, ich obiektywne i subiektywne problemy, proponowane rozwiązania (wraz z leżącą u ich podstaw teorią, referencjami, a także najlepszymi praktykami, ograniczeniami i barierami).

Działania IO1

Działaniami prowadzonymi w ramach IO1 było:

- Analiza danych mająca na celu zebranie odniesień teoretycznych, a także najlepszych praktyk, ograniczeń i barier związanych z mobilnością osób dotkniętych zaburzeniami / zaburzeniami zachowania.
- Wzorzec godnego podróżowania, który obejmuje:
  - Problemy związane z podróżowaniem związane z różnymi rodzajami zaburzeń / dolegliwości dziecięcych.
- Potrzeby rodzin z dziećmi dotkniętymi zaburzeniami / zaburzeniami behawioralnymi podczas podróży;
- Wsparcie edukacyjne, które może ułatwić tym rodzinom podróżowanie.

3. Modelowa dyskusja obejmująca w kraju każdego partnera panel rodziców i wychowawców.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Analiza danych

Analiza tekstów źródłowych oraz analiza danych są odmiennymi metodami badania tego tematu. Badania tekstów źródłowych koncentrują się na zdobywaniu wiedzy teoretycznej na temat pojęcia lub tematu, podczas gdy badania typu analiza danych służą do gromadzenia faktów i istniejących danych badawczych, które pomagają odpowiedzieć na określone pytania badawcze.

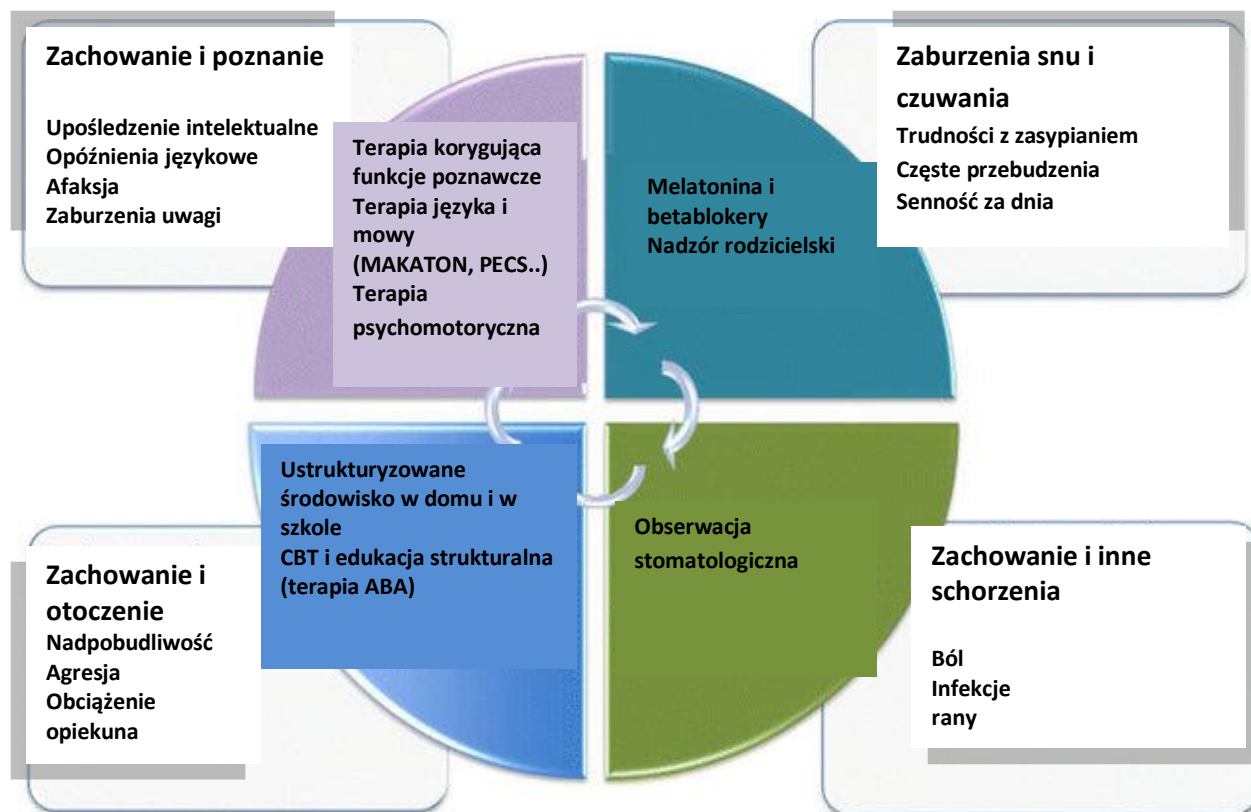
W związku z tym partnerzy przeprowadzili badania źródłowe w swoich krajach, zbierając różne dostępne źródła online i offline (takie jak literatura naukowa, raporty, statystyki, rekomendacje), sprawdzając wcześniej ich wiarygodność.

Rezultatem analizy danych jest zbiór informacji teoretycznych, a także najlepszych praktyk, ograniczeń i barier związanych z mobilnością osób dotkniętych zaburzeniami behawioralnymi.

Rycina 1 pokazuje zakres zaburzeń / zaburzeń behawioralnych.

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Rycina 1 Zaburzenia behawioralne/ zaburzenia zachowanie (źródło: Poisson et al., 2015)

W swoich badaniach partnerzy koncentrują się na następujących kluczowych pytaniach:

1. Jakie są główne problemy związane z podróżowaniem? Są to na pewno zmiany codziennej rutyny, nieprzewidywalności, tłum. Nowe i nieznane hałasy i widoki mogą utrudnić te doświadczenia ludziom ze spektrum zaburzeń i ich rodzinom.
2. Jakie są procedury podmiotów związanych z rynkiem usług turystycznych?
3. Jakie może być wsparcie ze strony społeczeństwa i wolontariuszy?

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Każdy z partnerów przygotował raport ilustrujący te zagadnienia:

1. Problemy z podróżowaniem jakie mają rodziny z dziećmi dotkniętymi zaburzeniami behawioralnymi, zgłoszone badania, studia itp., które zostały zrealizowane w ich krajach w ciągu ostatnich 10 lat
2. Dostępne przepisy i regulacje prawne wspierające zaspakajanie potrzeb podróżnych takich rodzin;
3. Zalecenia i porady dostępne dla tych rodzin.
4. Dobre praktyki ilustrujące inicjatywy podjęte w celu wsparcia tych rodzin
5. Potrzeby, identyfikowanie pierwotnych i wtórnych potrzeb tych rodzin.
6. Zainteresowane strony, identyfikacja kluczowych interesariuszy i ich roli we wspieraniu takich rodzin.

Wzorzec Godnego Podróżowania

Na podstawie wyników analizy danych opracowano Wzorzec Godnego Podróżowania dla rodzin z dziećmi z zaburzeniami / zaburzeniami behawioralnymi, określając wymiary najistotniejszych potrzeb i problemów, które te rodziny mogą napotkać podczas podróży.

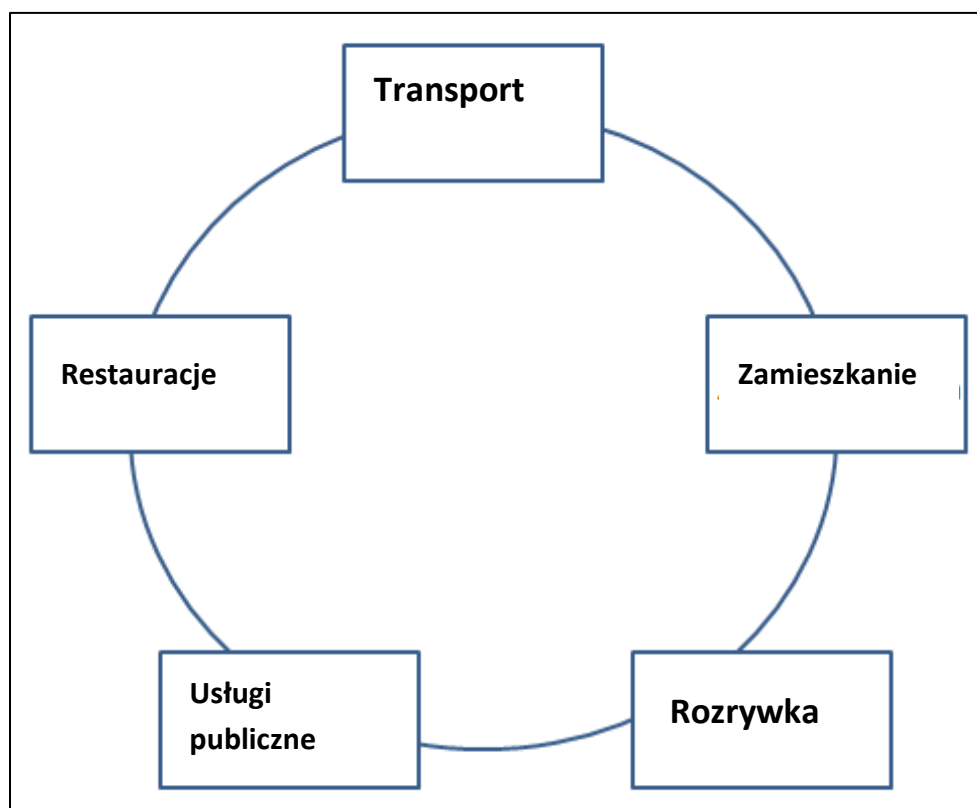
Model odnosi się również do czynników motywacyjnych, poznawczych, sytuacyjnych i dyspozycyjnych, które determinują interakcję między podmiotami zaangażowanymi w czynności związane z podróżowaniem.

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Podstawowe elementy modelu to (Rycina 2):

- transport
- zamieszkanie
- restauracje
- rekreacja
- usługi publiczne

Rycina 2. Komponenty podróży (źródło własne)

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Kluczowe relacje podrózne rodzin dotyczą:

- Mieszkańcy
- Inni podróżni
- Usługi publiczne
  - służba zdrowia
  - opieka społeczna
- Przemysł turystyczny
  - firmy turystyczne
  - organizatorzy wycieczek
  - rezerwacje noclegów online
  - rezerwacje lotów online
  - rezerwacje online transportu publicznego
  - rezerwacje prywatnego transportu online
  - rezerwacje rozrywek online

Należy pamiętać, że rodziny mogą korzystać z nowych technologii w celu uzyskania dostępu do wielu usług.

Problemy relacyjne obejmują problemy z komunikacją:

- Mieszkańcy: wykluczenie z powodu nieufności i nieznajomości problemów osób z ASD
- Inni podróżni: wykluczenie z powodu nieufności i nieznajomości problemów osób z ASD.
- Służby publiczne: brak polityki wspierającej i / lub określonych usług.
- Przemysł turystyczny: brak zainteresowania przygotowaniem oferty na określone usługi.

Podstawowe problemy związane z podróżowaniem dla rodzin z dziećmi z ASD to:

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

- zmiany w codziennej rutynie
- radzenie sobie z nieoczekiwanymi zdarzeniami
- znalezienie odpowiedniego zakwaterowania
- radzenie sobie z zachowaniem dzieci
- interakcja z osobami pełnosprawnymi
- tłum
- nowe odgłosy i nieznane widoki

Planowanie podróży jest działaniem, które obejmuje wszystkie elementy składowe podróży i na które mogą mieć wpływ relacje podróżnicze. Rodzina planując wyjazd powinna założyć pewną strategię, która pomoże zminimalizować skutki i efekty ewentualnych problemów i trudności w razie wystąpienia takowych. Aby odpowiednio przygotować plan podróży, ważne jest określenie wszystkich czynników wpływających na wyprawę. W tym celu należy określić następujące deskryptory podróży:

- początek podróży
- powód podróży
- odległość
- czas podróży
- długość podróży
- cel podróży
- sposób podróżowania
- ilość podróżujących

Dyskusja modelowa

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Partnerzy zaprezentowali i omówili w swoim kraju model z panelem złożonym z czwórki rodziców (dwóch kobiet i dwóch mężczyzn) oraz trzech edukatorów.

Partnerzy analizują wyniki i dopracowują model.

Wyniki badań

Badania partnerów wykazały, że podróżowanie z dziećmi z zaburzeniami / zaburzeniami behawioralnymi stwarza wiele trudności i problemów

Zaburzenia behawioralne mogą obejmować:

- zespół nadpobudliwości z deficytem uwagi (ADHD)
- zaburzenia opozycyjno buntownicze (ODD)
- spektrum zaburzeń autystycznych (ASD)
- zaburzenia lękowe
- depresja
- zaburzenie afektywne dwubiegunowe
- zaburzenia uczenia się
- zaburzenia zachowania

Stwierdzono, że trudno jest przewidzieć zachowanie dzieci podczas podróży, ale podekscytowanie i nowe środowisko mogą spowodować, że niektóre z nich ulegną załamaniu nerwowemu. W przypadku dzieci z zaburzeniami zachowań typowe są dla nich napady złości i niekontrolowane wybuchy gniewu i frustracji.

Narodowe Centrum Upowszechniania dla Dzieci Niepełnosprawnych (www.NICHCY.org) (1996) wymienia 11 podstawowych umiejętności niezbędnych do samodzielnego podróżowania . W zakresie możliwości osób niepełnosprawnych będą możliwe takie umiejętności jak:

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

- Bezpiecznie przechodzenie przez ulice przejściem z sygnalizacją świetlną lub bez.
- Wsiadanie do właściwego autobusu lub metra (samolotu lub pociągu).
- Umiejętność opuszczenia środka transportu we właściwym miejscu, na właściwej stacji.
- Podejmowanie decyzji.
- Inicjowanie działań.
- Rozpoznanie potrzeby wsparcia i pomocy od stosownego źródła.
- Podążanie za wskazówkami.
- Umiejętność rozpoznania i uniknięcia niebezpiecznych sytuacji i przeszkód.
- Znajomość odpowiedniego, pożądanego zachowania.
- Umiejętność poradzenia sobie w nieoczekiwanych sytuacjach (np. zmiana trasy środka transportu, zgubienie itp.).
- Odpowiednie postępowanie w stosunku do obcych.

Poniżej proponujemy najpopularniejsze porady dla rodzin podróżujących z dziećmi:

- Spiesz się powoli, zawsze miej spory zapas czasu;
- Nie zabieraj zbyt dużo rzeczy;
- Zarezerwuj wcześniej wszystko, co się da zarezerwować;
- Wyjaśnij na czym będzie polegała podróż;
- Zapłać dodatkową opłatę aby zapewnić najlepsze warunki/sprzęt;
- Poproś o zniżki dla dzieci;
- Pogódź się z tym, jeśli coś pójdzie nie zgodnie z planem.

Edukacja włączająca

Według Komitetu Przewodniego DGCS (Generalna Dyrekcja ds. Współpracy Rozwojowej) edukacja włączająca jest:

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

[...] procesem mającym na celu zagwarantowanie wszystkim prawa do edukacji, niezależnie od różnorodności, niepełnosprawności lub niedogodności psychofizycznych, społeczno-ekonomicznych i kulturowych. Ostateczny cel edukacji włączającej nie ogranicza się do włączenia szkolnego, ale jest to włączenie społeczne każdej osoby, promocja pełnego rozwoju każdego człowieka i całego społeczeństwa. Na tej podstawie ważne jest aby wzmacniać interwencje dotyczące projektów życiowych jednostek i grup, tak aby projekt życiowy był rozwijany zarówno w szkole, jak i w kontekście społecznym (Directorate General for Development Cooperation, 2015).

Poniżej opinia kluczowych interesariuszy i ich roli we wspieraniu rodzin dzieci z zaburzeniami / zaburzeniami behawioralnymi:

- Instytucje rządowe, opracowywanie polityki społecznej, organizowanie usług, finansowanie projektów prywatnych organizacji non-profit.
- Instytucje edukacyjne, kształcące edukatorów społecznych i wolontariuszy społecznych, rozpowszechnianie uwrażliwienia na tematy społeczne.
- Instytucje badawcze, zajmujące się różnymi aspektami związanymi z osobami o specjalnych potrzebach (diagnozy, praktyki rehabilitacyjne i socjalizacyjne, integracja wiedzy, eksperymentowanie z nowymi terapiami i usługami).
- Organizacje pozarządowe, wspieranie rodzin za pomocą interwencji wolontariuszy, wzmacnianie klimatu integracji.
- Decydenci, proponowanie i omawianie przepisów wspierających działania rządowe, a także działalność instytucji edukacyjnych.
- Opieka społeczna, organizowanie interwencji, wspieranie programów integracji społecznej.
- Lokalni mieszkańcy, aktywnie przyczyniający się do integracji społecznej.

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Konkluzja

Każdy partner przeprowadził analizę punktów krytycznych dla rodzin z dziećmi dotkniętymi zaburzeniami zachowania podczas podróży

Analiza danych wykazała, że w krajach partnerskich występują takie same problemy dotyczące tych rodzin. Problemami tymi są:

- zmiany w codziennej rutynie,
- występowanie nieoczekiwanych zdarzeń,
- znalezienie odpowiedniego zakwaterowania,
- zarządzanie zachowaniem dzieci,

Okazało się, że nie istnieją żadne polityki wspierające potrzeby takich rodzin podczas podróży.

Nie mniej jednak NGOsy tworzą listy miejsc zakwaterowania, restauracji i obiektów rekreacyjnych, które świadczą usługi dla dzieci z zaburzeniami behawioralnymi.

Na zakończenie partnerzy zdefiniowali „Wzorzec Godnego Podróżowania”, który określa potrzeby, problemy, bariery występujące w rodzinach z dziećmi z ASD, a także strategie ich łagodzenia.

Wzorzec ten jest wynikiem analizy danych oraz wywiadów przeprowadzonych przez partnerów. Obejmuje on zasady leżące u podstaw dobrych praktyk, które powinny stanowić podstawę do projektu polityki społecznej. Obejmuje on również działania edukacyjne niezbędne do wsparcia rodzin, a także do uświadamiania w kierunku integracji z „normalnymi” osobami.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Bibliografia

Cho, H., & Jolley, A. (2016). Museum education for children with disabilities: Development of the nature senses traveling trunk. *Journal of Museum Education*, 41(3), 220-229. Cho, H., i Jolley, A. (2016).

Della Fina, V., & Cera, R. (2015). *Protecting the Rights of People with Autism in the Fields of Education and Employment*. Springer-Verlag GmbH. Della Fina, V., i Cera, R. (2015).

Directorate General for Development Cooperation, "Inclusive Education for Persons With Disabilities and Development Cooperation," Directorate General for Development Cooperation, Rome, 2015. Available at:

https://www.esteri.it/mae/resource/doc/2016/07/ed_inclusiva_english.pdf; last accessed 02.07.2020.

Poisson, A., Nicolas, A., Cochat, P., Sanlaville, D., Rigard, C., de Leersnyder, H., ... & Demily, C. (2015). Behavioral disturbance and treatment strategies in Smith-Magenis syndrome. *Orphanet journal of rare diseases*, 10(1), 111. Poisson, A., Nicolas, A., Cochat, P., Sanlaville, D., Rigard, C., de Leersnyder, H., ... & Demily, C. (2015).

Ruddy, L., Booth, N., Gaw, M., Liao, Y., Dounavi, K., & Dillenburger, K. (2015). Autism in the air: using Point of View Video Priming and Natural Environment Teaching to help children with autism travel by plane. *Good Autism Practice (GAP)*, 16(2), 25-32. Ruddy, L., Booth, N., Gaw, M., Liao, Y., Dounavi, K., i Dillenburger, K. (2015).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“Eliminating Social Exclusion” (EliSE)
Nr. 2019-1-LV01-KA204-060427

Schaaf, R. C., Toth-Cohen, S., Johnson, S. L., Outten, G., & Benevides, T. W. (2011). The everyday routines of families of children with autism: Examining the impact of sensory processing difficulties on the family. *Autism*, 15(3), 373-389. Schaaf, R. C., Toth-Cohen, S., Johnson, S. L., Outten, G., i Benevides, T. W. (2011).

Siniscalco, D., & Gallone, G. (2015). A New Opportunity for Autism: The First Specific Italian Law. *Autism Open Access*, 5, e135. Available at: <https://www.longdom.org/open-access/a-new-opportunity-for-autism-the-first-specific-italian-law-2165-7890-1000e135.pdf>; last accessed 02.07.2020. Siniscalco, D. i Gallone, G. (2015)

Valenti, M., Cerbo, R., Masedu, F., De Caris, M., & Sorge, G. (2010). Intensive intervention for children and adolescents with autism in a community setting in Italy: A single-group longitudinal study. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 4(1), 23. Valenti, M., Cerbo, R., Masedu, F., De Caris, M., i Sorge, G. (2010).

Wolfberg, P. J. (2015). *Play and imagination in children with autism*. Teachers College Press.
Wolfberg, P. J. (2015).